

Daugiau informacijos galite rasti projekto internetiniame puslapyje:
www.baltacthaz.bef.ee

© **Baltijos aplinkos forumas Estijoje**
Projekto koordinadorius
Jörgen Talkop
Tel.: +372 6597 028
Fax: +372 6597 027
jorgen.talkop@bef.ee
<http://www.bef.ee>

© **Baltijos aplinkos forumas Lietuvoje**
Koordinatorė
Zita Dudutyte
Tel.: +370 52159288
Fax: +370 52135068
zita.dudutyte@bef.lt
<http://www.bef.lt>

© **Baltijos aplinkos forumas Latvijoje**
Koordinadorius
Valters Toropovs
Tel.: +371 6735 7546
Fax: +371 6750 7071
valters.toropovs@bef.lv
<http://www.bef.lv>

Šis leidinys paruoštas projekto „Baltijos šalių veiksmai siekiant sumažinti Baltijos jūros taršą pavojingomis medžiagomis“ metu, kurį remia LIFE+, finansinis Europos Bendrijos instrumentas, Estijos investicijų aplinkai centras, Lietuvos ir Latvijos aplinkos ministerijos. Projektą iš dalies finansuoja Lietuvos Respublika.

Pavojingų medžiagų pakeitimas – kaip atitikti teisinius reikalavimus ir tapti konkurencingesniems?

VIDES MINISTERIJA

Vilnius, 2010

Baltijos šalių veiksmai siekiant sumažinti Baltijos jūros taršą pavojingomis medžiagomis.
Projekto numeris LIFE07 ENV/EE/000122- BaltActHaz

Ką reiškia cheminių medžiagų pakeitimas?

Cheminių medžiagų pakeitimas – tai produktuose ir procesuose naudojamų pavojingų medžiagų keitimas mažiau pavojingomis arba nepavojingomis medžiagomis.

Tačiau tai nėra pavojingų medžiagų išleidimų mažinimas techninėmis priemonėmis, pvz., uždaras ciklas, ventiliacija, asmens apsaugos priemonės. Technologinės ir organizacinės priemonės, padedančios sumažinti naudojamus ar išleidžiamus cheminių medžiagų kiekius, yra labiau pagalbinės priemonės.

Kodėl reikėtų keisti pavojingas medžiagas?

Pavojingų medžiagų pakeitimas – tai pati efektyviausia prevencinė priemonė, norint išvengti arba sumažinti toksiškos ar kitaip darbuotojui, visuomenei ar aplinkai pavojingos medžiagos poveikį. Šis būdas padeda iš esmės išvengti pavojaus, o taikant technologines ir organizacines priemones riziką keliantis šaltinis vis tiek išlieka, rizikai kontroliuoti reikia papildomų pastangų ir išteklių.

Pakeitimas ar kontrolė?

Pakeitimas	Kontrolė
<p>Pavojaus valdymas → pavojaus išvengiama jo šaltinyje:</p> <ul style="list-style-type: none"> naudojamos medžiagos pakeičiamos mažiau pavojingomis medžiagomis, keičiamas produkto dizainas, kad nereikėtų naudoti pavojingų medžiagų. 	<p>Rizikos valdymas → neigiamo poveikio rizika sumažinama ar jos išvengiama užkertant pavojingai medžiagai kelią tarp jos šaltinio ir aplinkos (t. y. kontroliuojant išleidimus) arba perkeliant taršą iš vienos srities į kitą:</p> <ul style="list-style-type: none"> izoliavimas, inkapsuliuavimas, vietinė ištraukiamoji ventiliacija, proceso ar įrangos modifikavimas, gera ūkininkavimo praktika, asmeninės apsaugos priemonės, valymo įrenginiai...

Taip pat yra ir kitų svarbių pavojingų medžiagų keitimą skatinančių veiksnių, pvz.:

- teisiniai reikalavimai,
- įmonės įvaizdis, t. y. rūpinimasis aplinka, darbuotojais, klientais, visuomenės nuomonė, socialinė atsakomybė,
- finansinė nauda.

Tačiau tokie aspektai kaip funkcionalumas, rizika dėl produkto kokybės ir su tuo susijusi atsakomybė bei trumpalaikė ekonominė nauda gali būti didelė kliūtis, neleidžianti apsispręsti ir pakeisti naudojamas pavojingas medžiagas. Todėl yra **svarbu žinoti, kad daugeliui pavojingų medžiagų jau egzistuoja pigios ir efektyvios priemonės, kurios padėtų įmonei ne tik pagerinti savo įvaizdį, išvengti nesusipratimų dėl vis besikeičiančių ir griežtėjančių teisės aktų, bet ir pagerintų finansinę situaciją.**

Kokias medžiagas reikia keisti?

Pirmiausia reikia keisti tokias produktuose ir procesuose naudojamas pavojingas medžiagas, kurios kelia nepriimtina riziką žmogaus sveikatai ar aplinkai, t. y.:

- kancerogenines, mutagenines ir toksiškas reprodukcijai,
- patvarias (neskylančias aplinkoje), toksiškas ir biologiškai besikaupiančias,
- kitas medžiagas, kurios kelia ne mažesnę susirūpinimą, t. y. kelia rimtą grėsmę aplinkai ar žmonėms, jei yra neteisingai naudojamos, pvz., endokrininę sistemą ardančios medžiagos.

Įmonės keičia pavojingas medžiagas:

- savanoriškai**, nes vykdo „žaliuosius“ pirkimus, siekia savo produktui ekoženklą ar diegia aplinkos vadybos sistemą (ISO 14001) ir t. t.,
- nes to **reikalauja** teisės aktai.

Pagrindiniai teisės aktai, reikalaujantys pakeisti pavojingas medžiagas:

Sutrumpinimas	Pavadinimas	Pagrindiniai reikalavimai dėl pavojingų medžiagų
REACH	Reglamentas Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų	Didelį susirūpinimą keliančias medžiagas bus galima naudoti tik jas autorizavus (XIV priedas); pirmąjį medžiagų kandidačių autorizacijai sąrašą galite rasti: http://echa.europa.eu/chem_data/authorisation_process/candidate_list_table_en.asp . Yra ribojamos daugelio medžiagų naudojimo sritys ar mastai (XVII priedas).
BVPD	Bendroji vandens politikos direktyva 2000/60/EB, papildyta 2008/105/EB	Pateikiamas 33 prioritetinių ir prioritetinių pavojingų medžiagų ir medžiagų grupių sąrašas (atnaujintą sąrašą rasite direktyvos 2008/105/EB II priede); tarša prioritetinėmis medžiagomis turi būti palaipsniui sumažinta, o prioritetinių pavojingų medžiagų gamyba ir naudojimas nutrauktas iki 2020 m. Direktyvos 2008/105/EB III priede taip pat pateikiamas galimų prioritetinių ar prioritetinių pavojingų medžiagų sąrašas.
WEEE	Direktyva 2002/96/EB dėl elektrinių ir elektroninių atliekų	Reikalauja tinkamo produkto dizaino, kad būtų vengiama pavojingų medžiagų naudojimo ir pavojingų atliekų susidarymo.
RoHS	Direktyva 2002/95/EB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje apribojimo	Riboja kai kurių specifinių medžiagų naudojimą elektros ir elektroninėje įrangoje, t. y. švinas, gyvsidabris, kadmis, šešiavalentis chromas, polibrominti bifeniilai (PBB) arba polibrominti difeniolo eteriai (PBDE).
Helsinkio konvencija ir BJVP	Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos ir Baltijos jūros veiksmų planas	Apima 13 medžiagų ir medžiagų grupių, kurios daro didelį poveikį Baltijos jūrai. Baltijos jūros tarša šiomis medžiagomis turi būti ženkliai sumažinta, o tai gali reikšti šių medžiagų naudojimo apribojimus. http://www.helcom.fi/BSAP/ActionPlan/otherDocs/en_GB/indicators/
Stokholmo konvencija	Stokholmo konvencija dėl patvarių organinių teršalų (POT)	Išvardytos 22 medžiagos ar medžiagų grupės, kurių gamyba ir naudojimas turi būti nutrauktas (17 medžiagų) arba ribojamas (2 medžiagos), arba imtasi priemonių netiksliniai gamybai sumažinti (3 medžiagos). http://chm.pops.int/Convention/ThePOPs/tabid/673/language/en-US/Default.aspx
TIPK	Direktyva 2008/1/EB dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės	Reikalauja, kad pramonės įmonės įvertintų kai kurių teršalų išmetimus (III priedas) ir numato ribinių verčių išmetimams nustatymą.

Pagrindiniai veiksmai, keičiant medžiagas

Yra daug kelių, kaip pakeisti pavojingas medžiagas. Tačiau siekiant įvertinti visus galimus šio proceso aspektus ir rezultatus, patariame tai atlikti nuosekliai:

1. Nustatykite pavojų ir įvertinkite riziką.
2. Išsiaiškinkite alternatyvas.
3. Išanalizuokite visas galimas su alternatyvomis susijusias tiesiogines ir netiesiogines pasekmes.
4. Palyginkite alternatyvas.
5. Nuspręskite, ar keisite medžiagą, ar ne.
6. Įgyvendinkite pasirinktą variantą.
7. Įvertinkite pokyčius.
8. Tik atlikę visus šiuos veiksmus galėsite teisingai įvertinti savo sprendimo efektyvumą ir naudą.

Nuo ko pradėti?

- Kokias pavojingas medžiagas, kurias reikėtų pakeisti, naudojate?
- Kokios yra alternatyvos?
- Kaip išvengti situacijos, kai viena pavojinga medžiaga pakeičiama tokia pat problematiška medžiaga?
- Kaip neperkelti problemos iš vienos srities į kitą (pvz., iš vandens taršos į orą)?
- Kaip sukurti struktūrą, palengvinančią pavojingų medžiagų keitimą?
- Kaip informuoti apie tai savo darbuotojus ir klientus?
- Kaip būtų galima tai panaudoti konkuruojančioje aplinkoje?

Per 2010–2011m. **BaltActHaz** projektą šia tema bus organizuojami mokymai, rengiama medžiaga ir pristatomi konkretūs geros praktikos pavyzdžiai pramonės įmonėms.